

Deliberationes tudományos folyóirat

15. évfolyam 1. szám 2022/1, 126-138. oldal

Kézirat beérkezése: 2022.11.02.

Kézirat befogadása: 2022.11.17.

[10.54230/Delib.2022.1.126](https://doi.org/10.54230/Delib.2022.1.126)

Deliberationes Scientific Journal

Vol.15; Ed.No. 1/2022, pages: 126–138

Paper submitted: 2nd November 2022

Paper accepted: 17th November 2022

[10.54230/Delib.2022.1.126](https://doi.org/10.54230/Delib.2022.1.126)

BETEGSÉG KÖVETKEZTÉBEN KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓ- DOT IGÉNYLŐ GYERMEKEK NEVELÉSÉT SEGÍTŐ SPECI- ÁLIS PEDAGÓGIAI ESZKÖZÖK

Sándor Zita

Gál Ferenc Egyetem, Egészség- és Szociális Tudományi Kar

Absztrakt

A betegséggel küzdő gyermekek speciális oktatása-nevelése kiemelten fontos feladat, ugyanis egy súlyos betegség és annak kezelése miatt a tanulók akár hónapokra kieshetnek a formális oktatásból. Tanításuk nem csupán a napi tananyagban való előrehaladás miatt fontos, a megfelelően kivitelezett oktatói-nevelői munka ugyanis a beteg gyermekek jóllétéhez is jótékonyan hozzájárulhat. Az iskolai életbe való integrálásuk – akár a digitális pedagógia módszereit felhasználva – pedig segíthet elkerülni a szociális izolációt, és annak negatív hatásait.

A kórházpedagógia, mint a beteg gyermekek oktatásával-nevelésével foglalkozó tudományterület megfelelő elméleti és gyakorlati alapot teremt a beteg gyermekek oktatásának feladatához. Bár a szakterület mind haza mind nemzetközi szinten több évtizedes múltra tekint vissza, sajnálatos módon hazánkban még mindig sok gyermek számára nem érhető el kórházpedagógiai szolgáltatás.

A beteg gyermekek oktatása egy speciális feladat, melyhez a pedagógusoknak speciális ismeretekre és készségekre van szükségük. A pedagógusoknak kapcsolódniuk kell a gyógyító team tagjaihoz, a szülőkhöz, az anyaiskola pedagógusaihoz, az osztályközösséghez, és ami a legfontosabb, a betegséggel küzdő diákhöz. Fontos a kórházpedagógus empátiás készsége, melynek segítségével rá tud hangolódni a beteg gyermek személyiségére, betegségéből és annak kezeléséből adódó sajátosságokra, valamint az aktuális lelkiállapotára, és erre rezonálva alakítja ki az oktatás módszerét.

A hatékony pedagógiai folyamat érdekében kiemelten lényeges a megfelelő oktatási program létrehozása beteg gyermekek oktatásával-nevelésével foglalkozó szakemberek számára. Erre az igényre reagálva a Gál Ferenc Egyetememen 30 órás oktatási program kidolgozása valósult meg. A képzés során betegség pszichés-, szociális- és kognitív következményeivel kapcsolatos elméleti ismeretek átadásán túl hangsúlyt kap a pedagógusok segítő készségeinek fejlesztése, kórházi közeghez illeszkedő oktatás módszerek és eszközök bemutatása, valamint a pedagógusok lelki egészségvédelmének témaköre.

Kulcsszavak: Kórházpedagógia, betegség, nevelés

SPECIAL EDUCATIONAL TOOLS FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS DUE TO ILLNESS

Zita Sándor

Faculty of Health and Social Sciences, Gál Ferenc University

Abstract

The education and training of children with special educational needs is of great importance, as a serious illness and its consequences can cause pupils to miss months of formal education. Teaching them is important not only for their progress in the daily curriculum, but also for the well-being of children with illnesses. Integrating them into school life, including through video technology, can help avoid social isolation and its negative effects.

Hospital education, as a discipline concerned with the education of sick children, provides an appropriate theoretical and practical basis for the task of educating sick children. Although the discipline has a long history of several decades both nationally and internationally, unfortunately hospital education services are still not available for many children in our country.

However, it is important to emphasise that the education of sick children is a special task for which teachers need special knowledge and skills, and it is therefore essential to establish an appropriate training programme for professionals involved in the education of sick children. Teachers need to be linked to the members of the treatment team, parents, teachers in the mother school, the classroom community and, most importantly, the student with the disease. The empathic skills of the hospital teachers are of paramount importance, enabling them to tune in to the personality of the sick child, the characteristics of the illness and its treatment, and the child's current state of mind, and to adapt the teaching method in response to these. It is important for hospital teachers to have specific knowledge of the psychological, social and cognitive consequences of the illness, in order to be able to interpret the psychological reactions of children with the illness and to be able to report problems to the appropriate professional. They should also have specific knowledge of educational methodology adapted to the hospital environment.

Keywords: hospital pedagogy, illness, education

BEVEZETÉS

A krónikus megbetegedések aránya világszerte növekvő tendenciát mutat. Sajnálatos módon a krónikus megbetegedések nem csupán a felnőtt és időskorú lakosságot érintik, hanem a gyermekeket is. Napjainkban számos tanuló küzd súlyosabb és kevésbé súlyos betegséggel, melyek miatt hosszabb-rövidebb időre kiesnek a napi oktatás folyamatából. A tapasztalatok azt mutatják, hogy már egy rövidebb, pár hetes megbetegedés kapcsán is

gondot okozhat a tananyag bepótlása, illetve az iskolába való visszailleszkedés. Amennyiben azonban hosszabb, akár hetekig, hónapokig tartó gyógykezelésben részesül a gyermek, komoly nehézséget jelenthet az, hogy ne morzsolódjon le az iskolai osztályától, és ne kelljen évet ismételnie.

Önmagában a magántanulói jogviszony – professzionális támogatás nélkül – nem jelent elegendő segítséget a gyermek számára, hiszen ilyen esetben nagyrészt a szülő erőforrásain és gyermek tanulási motivációján múlik, hogy sikerül-e megbirkózni az önálló tanulással. Természetesen sok esetben a gyermek tanárai-tanítói belső motivációból nyújtanak segítséget a felkészülésben a gyermek részre – ez viszont a tanárok számára amelllett, hogy extra idő-és energia-befektetés, lelkileg is nagyon megterhelő folyamat lehet. Ráadásul az esetek többségében nem rendelkeznek kellő ismeretekkel és készségekkel, melyek hatékonyra tehetik a beteg gyermekek oktatását.

Annak érdekében, hogy a gyermekek a lehető legkisebb hátrányt szenvedjék el az oktatási rendszerben a betegségük miatt, kiemelten fontos az oktatásukkal-nevelésükkel külön foglalkozni, speciális ismeretekkel rendelkező pedagógusokat képezni, és speciális oktatási szolgáltatást nyújtani. A betegséggel küzdő gyermekek oktatásának és nevelésének kérdéseivel önálló tudományterület, a kórházpedagógia foglalkozik (Volentics, 1997). Célja a tartós kórházi kezelés alatt álló gyermekek tanulásban való elmaradásának megszüntetése (Orosházi, 2014; idézi Becsei-Balogh és Szili, 2016), valamint, hogy az oktatás-nevelés módszerei révén hozzájáruljon a gyermekek gyógyulásának megfelelő feltételek biztosításához (Becsei-Balogh és Szili, 2016).

SÚLYOS BETEGSÉGEK GYERMEKKORBAN

Habár a modern orvoslás vívmányainak köszönhetően a születéskor várható élettartam az előző évtizedekhez képest jelentősen emelkedett hazánkban is¹, valamint jelentősen visszaszorult a csecsemőhalálozás², sajnálatos módon gyermekkorban is előfordulhatnak súlyos megbetegedések (Susánszky & Szántó, 2006). A fertőző megbetegedések háttérbe szorulásával napjainkban a legnagyobb kihívást a krónikus megbetegedések jelentik (Susánszky & Szántó, 2006). A gyermekkori krónikus megbetegedéseket mindenképpen heterogén kategóriaként kell értelmezni, melybe eltérő súlyosságú betegségek tartoznak (Newachek & Taylor, 1992). Vannak olyan betegségek, melyek a megfelelő kezeléssel jól karbantarthatóak, és nem befolyásolják jelentősen a gyermek és annak társas közegének életét. Míg más betegségek komoly testi-, lelki- és szociális következménnyel járnak.

A krónikus betegséggel küzdő gyermekek számának emelkedésével párhuzamosan a betegséggel küzdő tanulók aránya is folyamatosan növekszik. A 2020-as Iskola-egész-

1 Központi Statisztikai Hivatal, 22.1.2.6. Születéskor várható átlagos élettartam, átlagéletkor nem, megye és régió szerint https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0039.html, Letöltve: 2022.11.18.

2 Központi Statisztikai Hivatal, 22.1.1.9. Halálozások száma és aránya, csecsemőhalandóság, születéskor várható élettartam, halálozás főbb okok szerint https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0009.html, Letöltve: 2022.11.18.

ségügyi Jelentés szerint a magyar tanulók esetében megjelennek az olyan súlyos kórképek, mint a szívbetegségek, a vesebetegség, diabétesz, a krónikus vékony- és vastagbélgyulladás, valamint az epilepszia (Iskola-egészségügyi Jelentés, 2020³). Ezen betegségek nem csupán a tanulót és annak családját állítják komoly kihívás elé, hanem a gyermek oktatásában-nevelésében részt vevő pedagógusokat és diákokat is.

A betegség jellegétől és súlyosságától függően annak megjelenése a gyermek életében komoly traumát okozhat. A betegséghez és annak következményeihez való alkalmazkodás próbára teszi a gyermek lelki teherbíró-képességét, továbbá megakaszthatja a pszichoszociális fejlődés folyamatát (Papp et al., 2016).

Súlyos betegséggel küzdő gyermekek esetében a betegség okozta distressz, veszteségek és traumák következtében megnő az esélye a komorbid pszichés megbetegedések kialakulásának, mely tovább rontja a beteg életminőségét és gyógyulási esélyeit (Lavigne & a FaierRoutman, 1992; Livneh & Antonak, 2005; Scott et al., 2007). Továbbá a gyermekkorban megélt súlyos betegség, különösen, ha huzamosabb ideig járó kórházi kezelés szükséges, a társas közegből való kiszakadással jár együtt, mely további negatív következményeket hozhat. Az észlelet szociális izoláció ugyanis szintén negatív tényező a gyógyulási folyamat szempontjából (Cacioppo & Hawkey, 2003). A kapcsolódó kutatások metaanalízise szerint a krónikus beteg gyermekek több viselkedési zavart mutatnak, mint egészséges kortársaik (Boekaeters & Röder, 2009). Esetükben legnagyobb arányban az ún. internalizációs zavarok jelennek meg, úgy mint a társas visszahúzódás és a depresszió (Boekaeters & Röder, 2009).

A tapasztalatok szerint egy krónikus megbetegedés a tanuló életének minden területére hatást gyakorol – nem csupán a társas kapcsolataira, hanem az önbecsülésére és az iskolai teljesítményére is (Shiu, 2001). A betegségek kapcsán oktatási szempontból kiemelten nagy problémát jelentenek a gyakoribb, vagy akár huzamosabb ideig tartó hiányzások (Drotar, 2006). Azonban a témában végzett nemzetközi kutatások metaanalízise szerint (Boekaeters & Röder, 2009) a krónikus beteg gyermekek iskolai teljesítménye a magas hiányzási arány ellenére sem volt alacsonyabb, mint egészséges kortársaiké. Annak érdekében, hogy a tanuló ténylegesen ne maradjon le a tanulmányaival a betegség folyamata során, kiemelten fontos célzott pedagógiai módszerekkel segíteni.

BETEG GYERMEKEK OKTATÁSÁNAK FONTOSSÁGA

A beteg gyermekek oktatásának célja nem csupán az, hogy a tanuló ne maradjon le a tananyagban a betegség ideje alatt, és hogy sikeresen beszámoljon a megszerzett tudásáról, így az állapotjavulás után folytatni tudja az iskolai tanulmányait, hanem ennél jóval komplexebb.

A betegséggel való küzdelem időszakában a tanulási folyamat, az új ismeretek elterelhetik a gyermek figyelmét a betegségeről, annak tüneteiről és kezeléséről. Különösen kór-

3 Iskola-egészségügyi Jelentés, <https://www.nnk.gov.hu/index.php/egeszsegugyi-igazgatasi-foosztaly/vedonoi-tevekenyseg/modszertan/1026-iskola-egeszsegugyi-jelentes>, Letöltve: 2022.11.02.

házi kezelés esetén a kórházingerszegény környezetében üdítő változatosságot hozhatnak meg az újabbnál újabb ismeretek. Maga a figyelem terelése és fixálása rendkívüli jótékony hatással bír, ugyanis megfigyelések szerint szomatikus betegek esetében jelentősen nagy problémát jelent a fokozott distressz miatt a betegségre és a tünetekre beszűkülő, nehezen terelhető figyelem. A szisztematikusan végzett oktatási folyamat, a gyermek érdeklődését felkeltő, gondolatait lefoglaló feladatok és új ismeretek segítenek gondolati síkon kiközkönni a betegség kognitív fogságából (Becsei-Balogh & Szili, 2006). Segíthet ezáltal csökkenteni a gyermekekben a betegséggel kapcsolatos félelmeket és szorongásokat, a túlzott mértékű betegségtudatot, valamint a másság-érzést (Erdősi, 2006; idézi Molnár, 2014).

A tanulás mindemellett sikerélményt is adhat a tanuló számára. A megfelelően összeállított, gyermek aktuális testi-lelki állapotához és kognitív képességeihez igazodó feladatokban való sikeresség fenntartja vagy akár növelheti a tanuló önbecsülését – mely egy ilyen testileg és lelkileg erőt próbáló időszakban különösen fontos (Becsei-Balogh & Szili, 2016). A tanulás továbbá célt is adhat a gyermek számára. Egyrészt rövid távú célokat adhat, az elkövetkező napokra vagy hetekre, másrészt hosszú távú lehetőségeket is biztosíthat. A rövid- és hosszú távú célok pedig kiemelt jelentőséggel bírnak a betegséggel való megküzdés szempontjából (Csabai & Molnár 2009), valamint fontos gyermeki reziliencia tényezőként is azonosíthatóak (Homoki, 2014; Homoki 2016).

Tapasztalatok szerint a beteg gyermekek számára a tanulás lehetősége, valamint a tanúlással kapcsolatos elvárások az egészséges életbe való visszatérés reményét is adják a gyermek számára. A tanulás továbbá segít strukturálni a gyermek idejét, segít a napirend kialakításában, változatosabbá teszi a kórházi vagy otthoni lábadozás mindennapjait (Becsei-Balogh & Szili, 2006).

KÓRHÁZPEDAGÓGUS, MINT KULCSSZEREPLŐ

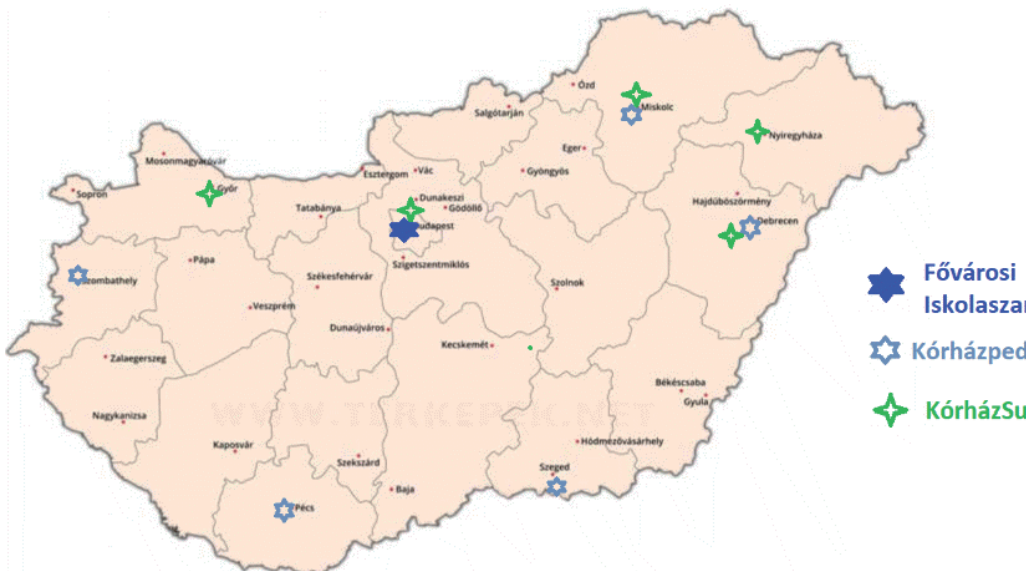
A kórházpedagógiai folyamat kulcsszereplője a kórházpedagógus, aki az egészségügyi intézményben gyógykezelésen áteső beteg gyermekek oktatásával, valamint iskolába való visszailleszkedésének elősegítésével foglalkozik⁴. „Fő feladatai: (1) a gyermek/tanuló kórházi tanítási-tanulási folyamatában szervezése (2) a gyermek/tanuló óvodába/iskolába történő visszailleszkedésének segítése, (3) az anyaóvoda/anyaiskola pedagógusainak és a csoporttársaknak/osztálytársaknak a felkészítése a gyermek reintegrációjára. Munkája során oktatási rehabilitációs szakemberként több diszciplína eredményeinek felhasználásával, más területek (elsősorban az egészségügy) szakembereivel team-munkában együttműködve tevékenykedik”⁵.

⁴ A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve, https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alaprogramok/tartos_gyogykezeles_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.

⁵ A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve, 9. old https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alaprogramok/tartos_gyogykezeles_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.

Jelenleg a hatályos jogszabályok szerint nincs kórházpedagógusnak nevezett munkakör, és az egyes kórházak maguk döntenek el, hogy alkalmaznak-e valamilyen formában a kórházban fekvő gyermekek oktatásának-nevelésének támogatására pedagógust, illetve biztosítják-e az oktatás feltételeit⁶. Országon belül is nagyon nagy különbségek vannak az ellátási forma biztosíthatósága és annak színvonala szempontjából. Legkedvezőbb helyzetben a Pest megyei kórházakban fekvő gyermekek vannak, számukra az nagy hagyományra visszatekintő Országos Iskolaszantórium biztosítja az oktatást igen magas szakmai színvonalon. Sajnálatos módon azonban az ország sok területén egyáltalán nem érhető el ilyen jellegű szolgáltatás. Illetve az ellátások nagyrészt a kórházban fekvő gyermekekre fókuszálnak, és az otthonukban lábadozó gyermekek nem kapnak kellő segítséget. Ezt a hiányt próbálja pótolni a KórházSuli program⁷, mely középiskolás és egyetemista önkéntesek bevonásával segíti a betegséggel küzdő gyermekek tanulási folyamatát. Azonban sajnos ez a program sem jut el minden érintett gyermekhez.

Az alábbi ábra a beteg gyermekek oktatását segítő programok elérhetőségét mutatja be:

forrás: A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve 1. számú melléklet, saját szerkesztés

A minőségi kórházpedagógiai tevékenység biztosítása érdekében kiemelten lényeges lenne jogszabályban⁸ előírt, valamint „A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanu-

⁶ A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/tartos_gyogykezes_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.

⁷ KórházSuli, <https://korhazsuli.hu/>, letöltve 2022.11.02.

⁸ Nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény, A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet

lók köznevelési ellátásának irányelvében⁹ megfogalmazott feladatokhoz külön munkakört rendelni, önálló státuszokat teremteni az intézményekben.

A beteg gyermekek oktatása során a kórházpedagógus ún. híd szerepet tölt be a gyermek életében, összekapcsolja a „kinti” és a „benti” világot. Változatosságot hoz a gyermek betegség miatt leszűkülő társas kapcsolataiban. Fontos, hogy az oktatást végző pedagógus tartsa a kapcsolatos a gyermek anyaiskolájával, és ha lehetőség van, vonja be a gyermek osztálytársait a beteg tanuló életébe, ugyanis ez rendkívül sokat segíthet a gyermeknek (Becsei-Balogh & Szili, 2016).

Lényeges feladata továbbá a pedagógusnak, hogy tartsa a kapcsolatot a szülőkkel, megfigyelje a szülő-gyermek kapcsolat esetleges problémáit, és szükség esetén további segítséget vonjon be (Bíróné Pallag et al., 2012; idézi Becsei-Balogh & Szili, 2016). Mindezek mellett folyamatosan tartania kell a kapcsolatot a gyógyító team tagjaival (orvosokkal, ápolókkal, pszichológusokkal, mentálhigiénés szakemberekkel, kórházi szociális munkásokkal, gyógytornászokkal), egyrészt, hogy jelezze a gyermek kognitív és hangulati állapotában bekövetkező változásokat – hiszen ezek akár a betegségnek vagy annak kezelésének tünetei is lehetnek, jelezhetik az esetleges állapotromlást vagy a komorbid pszichés megbetegedések megjelenését –, másrészt informálódjon a gyermek aktuális fizikális állapotának és kezeléseinek esetleges tanulási folyamatra gyakorolt hatásáról (Molnár, 2014).

Az oktatási folyamat során kiemelten fontos, hogy a pedagógus feltérképezze a gyermek aktuális testi és lelkiállapotát, valamint kognitív készségeit, és ehhez illeszkedve alkossa meg a napi oktatási tervet. A kórházpedagógiai tevékenység egyik fő kihívása, hogy a pedagógusnak rendkívül rugalmasnak kell lennie, alkalmazkodnia kell a gyerekek eltérő szükségleteihez és képességeihez, melyet különösen akkor nehéz megvalósítani, ha a kórházi oktatás szervezett kiscsoportokban zajlik (Benigni & Fante, 2020; Keehan, 2021). A pedagógusnak információt kell gyűjtenie minden egyes gyermek oktatási folyamatáról (Uggerie et al., 2015). Ráadásul az oktatás jellegzetességeit illeszteni kell a gyermek orvosi kezeléséhez, azok esetleges mellékhatásaihoz, a gyermek preferenciájához és a tanulásra rendelkezésre álló időbeli kereteihez (Uggerie et al., 2015).

Kiemelten fontos továbbá a pedagógus empátiás készsége, hogy a gyermek aktuális lelkiállapotához illeszkedően kommunikáljon vele, képes legyen megfelelően motiválni, és egyénre szabott rövid és hosszú távú célokat kitűzni. Lényeges, hogy az oktatási folyamat megfelelő sikerélményt nyújtson a gyermek számára, és segítsen az egészséges önbecsülés szinten tartásában. Továbbá, hogy a kórházpedagógus kellő kreativitással, és széles körű módszertani repertoárral rendelkezzen azokkal a speciális oktatási módszerekkel kapcsolatban, melyek akár kórházi osztályon, akár a gyermek otthonában megvalósíthatóak. Ismernie kell a digitális oktatás eszköztárát, és járatosnak kell lennie az online oktatás során alkalmazható programokban. A pedagógiai tevékenység során pedig a gyermek

⁹ A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/tartos_gyogykezeles_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.

tanulási- és szociális készségeinek szinten tartását, a tanulás örömeinek és az ehhez kapcsolódó sikerélménynek a megtapasztalását kell szem előtt tartania, és feltétlen a napi tananyaggal való haladást.

A kórházpedagógusok számára a beteg gyermekekkel folytatott oktatási-nevelési munka azonban a tapasztalatok szerint nagy lelki terhet jelenthet. Nem csupán a folyamatos rugalmas alkalmazkodás és az empátiás kapcsolat kiépítése, hanem a tanulók esetleges kedvezőtlen állapotváltozásával, vagy akár halálával való szembenézés kiemelt lelki nehézséget jelent a pedagógusok számára (Lemke, 2004; Steinke et al., 2016). Mindezekre a klasszikus pedagógusképzés nem készít fel, így kiemelt jelentősége van, hogy a beteg gyermekeket tanító szakemberek számára biztosítva legyenek a szupervíziós lehetőségek, a mentális egészségvédelmet és a kiegészítést biztosító programok.

KÓRHÁZPEDAGÓGUSOK KÉPZÉSE

Az elmúlt évig hazánkban nem volt formális kórházpedagógus képzés – noha kórházban dolgozó pedagógusok maguk is fontosnak vélik a speciálisan a szakterületre irányuló továbbképzést. 2022-ben azonban a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kara sikeresen akkreditálta a Kórházpedagógia szakirányú továbbképzési szakot, valamint a Kórházpedagógia pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzést. A szakirányú továbbképzési szak 2 féléves, és az alábbi ismeretkörök oktatását célozza¹⁰:

- I. Pedagógia (Gyermek- és ifjúságvédelem; Konfliktuspedagógia; Szociálpedagógia; Életkorok pedagógiája; Differenciált tanulásszervezés; Tanulási technikák fejlesztése; Szociálterápiás szerepjáték; Palliatív pedagógia; Élménypedagógia; Bábpedagógia; Egészségpedagógia).
- II. Pszichológia (Egészségpszichológia; Klinikai gyermeklélektan; Korai fejlesztés módszertana; Gyermekpszichiátria; Konfliktuskezelés-agressziókezelés; Mentálhigiénia; Pedagógiai pszichológia; Relaxációs technikák).
- III. Egészségügy (Egészségügyi alapismeretek; Gyermekgyógyászati alapismeretek; Rekreáció- és egészségtan).

A pedagógus-szakvizsgára felkészítő tanfolyam pedig 4 féléves, és az alábbi képzéselemeket tartalmazza¹¹:

- I. Közigazgatási tanügyigazgatási vezetési ismerete.
- II. A nevelési-oktatási intézmény mint szervezet.
- III. Az intézmény és környezete.
- IV. A nevelési-oktatási intézmény hatékonysága.

¹⁰https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/Szakleirasok/index.php/szak/21458/szakleiras letöltve: 2022.11.02.

¹¹https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/Szakleirasok/index.php/szak/20664/szakleiras letöltve: 2022.11.02.

- V. A pedagógus a nevelési-oktatási intézmény szervezetében.
- VI. Egyéni sajátosságokra érzékeny személyiségformálás, a sajátos pedagógiai, pszichológiai ismereteket és módszereket igénylő személyek, illetve csoportok nevelése-oktatása.
- VII. Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása a nevelési-oktatási intézményrendszerben.
- VIII. Választható ismeretkörök (Pedagógia, Pszichológia és Egészségügyi tantárgyak).

A fenti képzések biztosítani tudják a kórházpedagógusok számára a mély szakmai tudást, azonban tekintettel annak kereteire, hosszú távú időbeli és anyagi elköteleződést igényel a képzésre jelentkező pedagógusoktól. Mivel 2022 július 19-én közzétett „A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve”¹² megteremti a kórházpedagógiai tevékenység jogszabályi kereteit, valamint szakmai iránymutatást ad a tevékenység végzéséhez, remélhetőleg az elkövetkező időszakban egyre több beteg gyermek számára biztosított lesz speciális oktatási forma, - nem csupán a kórházban töltött időszakban, hanem a rehabilitációs szakaszban is –, így akár rövid idő alatt megnőhet az igény a kórházpedagógusok iránt. Az esetlegesen hirtelen jelentkező fokozott szakember-igényhez azonban nem tud gyorsan illeszkedni egy több féléves képzés – noha fontos leszögezni, hogy nyilván valóan lényegesen mélyebb ismereteket képes adni, mint egy rövidebb továbbképzés. Szükség lehet ugyanakkor a területen rövidebb időtartamú, célzottan a napi munkavégzést segítő kórházpedagógiai tevékenységet segítő képzésekre, mely amellet, hogy a frissen a területen tevékenykedő szakembernek rövidebb idő alatt nyújt kézzel fogható tudást, segíthet a már területen dolgozó szakemberek továbbképzésében is.

A TKP 2020 pályázat keretében a Gál Ferenc Egyetemen „Betegség következtében különleges bánásmódot igénylő gyermekek nevelését segítő speciális eszközök” témában 30 órás továbbképzési program került kidolgozásra pedagógusok számára. A képzési program célja, hogy a résztvevők ismereteket szerezzenek a betegséggel küzdő gyermekek oktatásának speciális szempontjairól és módszereiről. Továbbá a képzés nagy hangsúlyt fektet a pedagógusok empátiás készségeinek fejlesztésére és lelki egészségvédelmével kapcsolatos ismeretek átadására. A tervezett képzés során az alábbi témák kerülnek kifejtésre:

- I. Betegség pszichoszociális következménye (Betegség lelki és szociális következményei a gyermekek esetében; Betegség hatása a kognitív képességekre és az ismeretelsajátításra).
- II. Beteg gyermekek oktatása-nevelése (Beteg gyermekek oktatásának fontossága; Beteg gyermekek oktatásának nehézségei, kihívásai).
- III. Kórházpedagógia (Kórházpedagógia, mint interdiszciplináris tudományterület bemutatása; Kórházpedagógia története; Hazai kórházpedagógiai programok).

¹²https://www.oktatas.hu/koznevelés/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/tartos_gyogykezeles_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.

- IV. Beteg gyermekek nevelésének és oktatásának jellegzetességei (Beteg gyermekek oktatásának és nevelésének hatása a betegséggel küzdő tanulóra; Speciális eszközök a kórházban vagy otthonukban lábadozó beteg gyermekek jelenléttel történő oktatására és nevelésére; Speciális eszközök az online végzett oktatói munkában beteg gyermekek esetében).
- V. Beteg gyermekeket oktató-nevelő pedagógusok lelki egészségvédelme (Beteg gyermekek oktatásának és nevelésének speciális lélektani kihívásai).

A továbbképzési program az elméleti ismeretátadáson túl csoportos tréningmódszerekkel is dolgozik. Célja a hallgatók készségeinek fejlesztése annak érdekében, hogy képesek legyenek hatékonyan kapcsolódni egy igencsak terhelt tanulói populációhoz, segíteni őket az oktatás-nevelés módszereivel egy nagyon embert próbáló időszakban. Továbbá cél a pedagógusok kreativitásának fejlesztése, hogy ezen a nagy rugalmasságot igénylő szakterületen képesek legyenek újabb és újabb, az adott diákok igényeihez igazodó módszereket kidolgozni. Emellett fontos, hogy a tartósan hatékony munka érdekében képesek legyenek a pedagógusok a beteg gyermekek oktatásából adódó lelki nehézségeket megfelelően kezelni, különös tekintettel a nagyon súlyos betegségekre, az állapotrosszabbodásokra, illetve a diák esetlegesen bekövetkező elvesztésére.

ÖSSZEGZÉS

Jelen tanulmány célja felhívni a figyelmet a betegséggel küzdő gyermekek speciális oktatásának, a kórházpedagógiai tevékenységnek a fontosságára. Elmondható, hogy a beteg gyermekek számára biztosított, egyénre szabott és szükségletekhez illeszkedő oktatás számos előnnyel járhat a gyermek testi-lelki és szociális jóllétére nézve, valamint segíthet a betegségből fakadó oktatási hátrány leküzdésében.

Azonban sajnálatos módon hazánkban a kórházpedagógiai programok elérhetősége korlátozott, valamint jelentős területi egyenlőtlenséget mutat. A 2022-ben megjelent „A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve”¹³ megteremti a jogszabályi lehetőséget a beteg gyermekek oktatására-nevelésére, így várhatóan e tekintetben kedvező változásokra számíthatunk.

Annak érdekében, hogy a kórházpedagógiai tevékenység sikeres legyen, szükség van jól képzett, megfelelő szemlélettel rendelkező, szakterület iránt elkötelezett pedagógusokra. Ehhez elsőként szükséges felszámolni azt a képzési hiányosságot, mely a területen ezidáig jellemző volt. A képzési kínálatban újonnan megjelenő Kórházpedagógia szakirányú továbbképzési szak, valamint a Kórházpedagógia pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzést vélhetően betölti ezt az űrt. Azonban fontosak lehetnek a rövidebb, kórházpedagógusok készségfejlesztésére fókuszáló képzések is, melyhez

¹³ A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/tartos_gyogykezeles_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.

kapcsolódóan TKP 2020 pályázat keretében „Betegség következtében különleges bánásmódot igénylő gyermekek nevelését segítő speciális eszközök” c. továbbképzés került kidolgozásra.

IRODALOMJEGYZÉK

- Becsei-Balogh, R., Szili, K. (2016). Kórház-pedagógia. *Képzés és Gyakorlat*, 14(3-4) 65-92.
- Benigno, V., Fante, C. (2020). Hospital school teachers' sense of stress and gratification: An investigation of the Italian Context. *Continuity in Education*, 1(1), 37-47. <https://doi.org/10.5334/cie.14>
- Boekaerts, M., & Röder, I. (1999). Stress, coping, and adjustment in children with a chronic disease: A review of the literature. *Disability and Rehabilitation: An International, Multidisciplinary Journal*, 21(7), 311-337. <https://doi.org/10.1080/096382899297576>
- Cacioppo, J. T., Hawkey, L. (2003). Social isolation and health, with an emphasis on underlying mechanisms. *Perspectives in Biology and Medicine*, 46(3)39-52. <https://doi.org/10.1353/pbm.2003.0063>
- Csabai, M., Molnár, P. (2009). *Orvosi pszichológia és klinikai egészségpszichológia*. Medicina Kiadó.
- Drotar, D. (2006). *Psychological interventions in childhood chronic illness*. American Psychological Association.
- Homoki, A. (2014). *A gyermekvédelmi gondozottak reziliencia vizsgálata a Dél-alföldi és az Északalföldi régióban*. Debreceni Egyetem. <http://hdl.handle.net/2437/201731>
- Homoki, A. (2016). *A boldogulás elősegítése nehéz helyzetben lévő serdülők körében: Gyermekvédelemben élni a szeretet erejével*. Áldott Remény Könyvkiadó.
- Keehan, S. (2021). Continuing Education in Irish Hospital Schools: Provision for and Challenges for Teachers. *Continuity in Education*, 2(1), 42-59. DOI: <http://doi.org/10.5334/cie.25>
- Lavigne, J. V., & Faier-Routman, J. (1992). Psychological adjustment to pediatric physical disorders: A metaanalytic review. *Journal of Pediatric Psychology*, 17, 133-157. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/17.2.133>
- Lemke, R. E. (2004). *A hospital school: An intrinsic case study*. Retrieved
- Livneh, H., Antonak, R. F. (2005). Psychosocial Adaptation to Chronic Illness and Disability: A Primer for Counselors. *Journal of counseling and development*, 83, 12-20. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2005.tb00575.x>
- Molnár, K. (2014). Betekintés a kórházpedagógiába. *Neveléstudomány*, 1. 82-96.
- Newacheck, P. W., Taylor, W. R. (1992). Childhood chronic illness: Prevalence, severity, and impact. *American Journal of Public Health*. 82, 364-371. <https://doi.org/10.2105/ajph.82.3.364>

- Papp, Zs., Kökönyei, Gy., Békési, A. és mtsai. (2016). Egészséggel összefüggő életminőség három gyermekkori krónikus betegségben. *Alkalmazott Pszichológia*, 16 (3), 79–93. <https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2016.3.79>
- Scott, K. M., Bruffaerts, R., Tsang, A., és mtsai. (2007). Depression–anxiety relationships with chronic physical conditions: Results from the World Mental Health surveys. *Journal of Affective Disorders*, 103,113–120. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2007.01.015>.
- Shiu, S.. (2001). Issues in the education of students with chronic illness. *International Journal of Disability, Development and Education*, 48(3), 269-281. <https://doi.org/10.1080/10349120120073412>
- Steinke, S. M., Elam, M., Irwin, M. K., Sexton, K., & McGraw, A. (2016) Pediatric hospital school programming: An examination of educational services for students who are hospitalised. *Physical Disabilities: Education and Related Services*, 35(1), 28–45. <https://doi.org/10.14434/pders.v35i1.20896>
- Susánszki, É., Szántó, Zs. (2006). Fiatalok egészsége. *UISZ jelentés*. http://www.ifjusagugy.hu/uszi_kotetek/UISZ-13.pdf
- Uggeri, M., Capurso, M., Dennis, J., Janssen, E., Merkt, A., Schmeider, I., & Patel, D. (2015). *Learning at home and in the hospital*. The institutional environments of Home and Hospital Education (HHE) in Europe. Retrieved
- Volentics, A. (1997). *Kórházpedagógia*. In: Báthory, Z. és Falus, I. (szerk.). *Pedagógiai Lexikon*. II. Budapest: Keraban Könyvkiadó.

Internetes források

- A tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek, tanulók köznevelési ellátásának irányelve: https://www.oktatas.hu/koznevelés/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/tartos_gyogykezeles_szakmai_iranyelv, letöltve: 2022.11.02.
- Iskola-egészségügyi jelentés: <https://www.nnk.gov.hu/index.php/egeszsegugyi-igazgatasi-foosztaly/vedonoi-tevekenyseg/modszertan/1026-iskola-egeszsegugyi-jelentes> letöltve 2022.11.02.
- Kórházpedagógia pedagógus-szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzés szakleírása: https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok!/Szakleirasok/index.php/szak/20664/szakleiras letöltve: 2022.11.02.
- Kórházpedagógia szakirányú továbbképzés szakleírás: https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok!/Szakleirasok/index.php/szak/21458/szakleiras letöltve: 2022.11.02.
- KórházSuli: <https://korhazsuli.hu/>, letöltve 2022.11.02.
- Központi Statisztikai Hivatal, 22.1.2.6. Születéskor várható átlagos élettartam, átlagéletkor nem, megye és régió szerint: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0039.html, Letöltve: 2022.11.18.
- Központi Statisztikai Hivatal, 22.1.1.9. Halálozások száma és aránya, csecsemőhalandóság, születéskor várható élettartam, halálozás főbb okok szerint: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0009.html, Letöltve: 2022.11.18.

Jogszabályi hivatkozások

Nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet